

2005 – פרשת מותו של תומאס הורנדל

מאת: סגן נל אליהו, סניגורית צבאית בסניגוריה המחוזית, הסניגוריה הצבאית

בשנת 2003 נורה ונהרג בידי חייל צה"ל אזרח בריטי בציר "פילדלפי" הסמוך לרפיח שברצועת עזה. האזרח היה פעיל זכויות אדם בארגון פרו-פלסטיני, שלא היה חמוש ולא נטל חלק בלחימה. לאחר הליך ארוך, במהלכו נשמעו עדים רבים מהמסגרת הצבאית ומחוצה לה, הרשיע בית הדין הצבאי את החייל בעבירת הריגה, וגזר עליו עונש חמור של שמונה שנות מאסר בפועל.

רקע עובדתי

ביום 11 באפריל 2003, התקיימה פעילות ברפיח מצד "התנועה הסולידריות הבינלאומית" (International Solidarity Movement; ידועה בראשי התיבות שלה ISM), ארגון אשר פעל באותה העת בישראל ובמיוחד בשטחי יהודה ושומרון ורצועת עזה למען הפלסטינים. אזרח בריטי שהשתתף בפעילות, מר תומאס הורנדל שהיה מטעם ארגון זה באזור עיר רפיח שברצועת עזה. בתקופה זו, האזור היה מאובטח על ידי חיילי צה"ל באופן רציף ויום – יומי.

ביום האירוע, אבטח את המקום סמל תייסיר הייב, לוחם בגדוד הסיור המדברי של צה"ל. סמל הייב הוצב בעמדת "פילבוקס" המצויה על ציר "פילדפי" שברפיח. ציר זה המפריד בין רפיח בצידה "הישראלית" לבין רפיח בצידה "המצרי" דאז. בעת שסמל הייב צפה מהמפלס העליון של העמדה לעבר קו הבתים הקדמי של שכונת רפיח, הוא הבחין בתומאס הורנדל אשר לבש פרטי לבוש המזהים אותו כפעיל ארגון ISM. סמל הייב כיוון את נשקו האישי, אשר צויד בכוונת טלסקופית, וירה כדור אחד אל סמוך לאוזנו של הורנדל, שהיה לא חמוש. היריה פגעה בראשו של הורנדל, אשר נפצע באורח קשה מאד כתוצאה מכך.

לאחר שעשה זאת, דיווח סמל הייב באמצעות מכשיר הקשר למפקדו, כי הוא מזהה אדם חמוש ועל כן מבקש אישור לירות על מנת לפגוע בו. לאחר קבלת האישור ממפקדיו דיווח סמל הייב כי "החמוש" נפגע.

לאחר קבלת הדיווחים על כך שנורה ונפגע, פונה הורנדל הפצוע לבית חולים פלסטיני, ובשלב מאוחר יותר הועבר לבית החולים "סורוקה" בישראל, בו נותח. לאחר תקופת אשפוז קצרה, הוטס הורנדל חזרה למולדתו – בריטניה, ושם אושפז בבית חולים. לאחר תקופת אשפוז בת תשעה חודשים הוא נפטר בחודש ינואר 2004, פחות משנה לאחר אירוע הירי.

בעקבות אירוע הירי, ערכו מפקדיו של סמל הייב תחקיר צבאי מבצעי, בו מסר סמל הייב גרסה לפיה המנוח היה חמוש. סמל הייב אף שידל את הלוחם ששמר בעמדה תחתיו, לשקר למפקדיו ולמסור גם הוא את הגרסה לפיה היה המנוח חמוש. בהמשך, התגלתה הגרסה כשקרית.

לאחר קבלת מידע שהוביל להטלת ספק בכנותם ואמיתותם של דברי סמל הייב בתחקיר (בין היתר, בשאלת מיקומו של המנוח, בשאלת היותו חמוש ובשאלת הסימן המזהה אותו לבש) נפתחה חקירה של המשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח). לאחר השלמת החקירה, במהלכה היה סמל הייב עצור, נבחן חומר הראיות שנאסף על ידי הפרקליטות הצבאית והוחלט להגיש נגד סמל הייב כתב אישום (בתאריך 12 בינואר 2004). בכתב האישום יוחסו לו עבירות של חבלה בכוונה מחמירה, שיבוש הלכי משפט, ידיעות כוזבות, שידול למסירת ידיעות כוזבות וכן עבירה של התנהגות שאינה הולמת. יום לאחר הגשת כתב האישום נפטר המנוח מפציעותיו. בשל כך, תוקן כתב האישום כך שהעבירה "חבלה בכוונה מחמירה" הומרה לעבירת הריגה.

סמל הייב כפר בעובדות שהוצגו בכתב האישום וטען, כי בעת ששמר בעמדת הפילבוקס, הוא הבחין בחשוד בלתי מזוהה אשר נכנס לשטח שהוגדר כמרחב שהכניסה אליו אסורה מטעמי ביטחון. הייב טען כי החשוד התקרב בצורה מאיימת לעבר העמדה בה שהה. לכן, הוא ירה לעבר החשוד ירייה אחת, שבעקבותיה החשוד נפל. מששב סמל הייב לתצפת, הוא לא הבחין בחשוד עוד. בנוסף, טען סמל הייב, כי לא היה "קו ירי" ישיר בין עמדת הפילבוקס שבה עמד לבין מיקום המנוח; הוא ביקש לסמוך דבריו על עדויות של חבריו שנכחו במקום בעת הירי ועל ניתוח של הטופוגרפיה בזירת האירוע. על כן, הוא טען שאפילו היה רוצה, הוא לא יכול היה לפגוע במנוח. לכך הוסיף החייל, כי נורו באזור יריות נוספות, הן ממכונת ירייה, הן מנשק קל ולכן, קיים ספק שהכדור שנורה על ידיו הוא זה שפגע במנוח.

כמו כן, סמל הייב העלה טענות לעניין קבילות הודעתו שנמסרה למצ"ח. לטענתו לא הובאו לידיעתו זכות ההיוועצות בעורך-דין וזכות השתיקה. עוד טען, כי הודעתו, שכללה הודאה בחלק מהעובדות המצוינות בכתב האישום, נגבתה תוך שימוש בלחץ ואיומים, כאשר חוקרי מצ"ח הציגו עצמם כאנשי "המוחבראת" (חוקרי שב"כ) ואיימו לפגוע בו ובבני משפחתו. בנוסף, לטענתו, חוקרי מצ"ח ניצלו את תשיותו לאורך החקירה ואת "נתוני האישיים הדלים" ופיתו אותו למסור הודאה.

לבסוף טען סמל הייב, כי המנוח לא מת כתוצאה ממעשיו, אלא מדלקת ריאות שהוחמרה כתוצאה מהטיפול בו. לטענתו, בבית החולים קיבל המנוח טיפול תרופתי לא נכון - שהוביל למותו בעודו מאושפז. לפיכך, טען הנאשם כי אין קשר סיבתי בין מעשיו לבין תוצאת המוות.

ביום 11 באוגוסט 2005, לאחר עריכת "משפט זוטא" (דיון בקבילות דבריו של סמל הייב במצ"ח) ומשפט הוכחות שכלל שמיעת עדים רבים ודיון בטיעוני הצדדים, החליט בית הדין הצבאי של מחוז שיפוט פיקוד הדרום להרשיע את סמל הייב בעבירות שיוחסו לו בכתב האישום. בית הדין דחה מכל וכל את הגרסה לפיה סמל הייב פעל נוכח איום מהמנוח, שבגללו הוא פתח באש. בנוסף, דחה בית הדין המחוזי את הטענה לפיה לא היה זה הקליע שנורה מרובהו של סמל הייב שפגע במנוח, אלא קליע אחר. בית הדין המחוזי סבר כי הודעתו של סמל הייב במצ"ח, שכללה הודאה בחלק מיסודות העבירה, הייתה קבילה, והוא דחה את הטענות נגד קבילות ההודאה כאמור.

ראשי « חדשות » צבא וביטחון

8 שנות מאסר נגזרו על חייל שהרג פעיל שלום בריטי בתקרית ברפיח

בית הדין גזר את העונש על תייסיר אל-הייב, לוחם מגדוד הסיור הבדואי, שהורשע בהרג פעיל השלום הבריטי, תום הורנדל באפריל 2003 ברפיח כשניסה לגונן בגופו על ילדים פלשתינים

איתן רבין | 14:27 11/8/2005

בהמשך וכמצוין בכתבה המובאת מעלה, גזר בית הדין הצבאי המחוזי על סמל הייב עונש בן שמונה שנות מאסר בפועל, כאשר לצידו עונש מאסר מותנה של שלוש וחצי שנים והורדה לדרגת טוראי. בית הדין המחוזי ציין כי "נדרשים חיילי צה"ל לאחוז בנשקם ולהפעיל את כוחו הקטלני במידה הנדרשת לביצוע משימתם ולא מעבר לכך, ולהקפיד לעשות את כל שביכולתם למנוע פגיעה בחייהם, בשלמות גופם ובכבודם של בני אדם".

שני הצדדים הגישו ערעורים לבית הדין הצבאי לערעורים, התביעה ערערה על קולת העונש וההגנה ערערה הן על הכרעת הדין והן על חומרת העונש. לאחר שנת דיונים נוספת נדחו ערעור ההגנה ושני הערעורים על מידת העונש פה אחד. הערעורים נדחו, תוך שציין בית הדין לערעורים כי "היה מקום, אילו ישבנו כערכאה ראשונה, להשית על המערער בגין עבירת ההריגה עונש מאסר בפועל לתקופה ממושכת יותר מזו שהוטלה עליו".

חייל נוסף, שמסר מידע כוזב בקשר לפרשה, הורשע ונענש גם הוא, בעונש מאסר ובהורדה בדרגה מדרגת סמל לדרגת טוראי.

עונש מאסר לחייל ששיקר בפרשת מותו של פעיל שלום בריטי ברפיח

פורסם: 01.09.04, 20:11

בית דין צבאי גזר חמישה וחצי חודשי מאסר בפועל על חייל צה"ל שהורשע במסירת מידע כוזב בפרשת הירי ברפיח, ממנו נהרג פעיל השלום הבריטי תומס הורנדל. בנוסף הוחלט להוריד את החייל מדרגת סמל לדרגת טוראי.

החייל שיקר למפקד היחידה שלו יום לאחר האירוע, וכעבור שבעה חודשים מסר גרסה שקרית גם בחקירתו במשטרה הצבאית.

(חנן גרינברג)

כותרת על עניינו של החייל הנוסף מתוך אתר "YNET"

חשיבות הפרשה

פרשת הריגתו של תום הורנדל המנוח עוררה סוגיות רבות במגוון הקשרים של המשפט הצבאי ואף שאלות שעוררו שיח ותגובות במישור הבין-לאומי. ראשית, עצם הפגיעה באזרח ממדינה זרה "שאינה צד" לסכסוך הישראלי-פלסטיני, עוררה ביקורת בין-לאומית נרחבת. לאורך כל ההליך נכחו בדיונים נציגי השגרירות הבריטית, לעיתים קרובות בליווי של בני משפחת המנוח. ביקורת זו ליוותה את ההליך גם בחלוף מספר שנים, כאשר בשנת 2010 נידון עניינו של הייב בוועדה הצבאית לעיון בעונש, שהחליטה לקצר את עונשו במספר חודשים, כך שהוא שהה במאסר בפועל למשך שש שנים וחצי. הפרקליט הצבאי הראשי דאז, אלוף אביחי מנדלביט, העביר עמדה לפיה קיצור עונשו של הנאשם עלול היה ליצור מתח ביחסיה הבין-לאומיים של מדינת ישראל. למרות זאת, והוחלט לקצר את עונשו של הנאשם בשנה וחצי.

הפרשה סוקרה בהרחבה, הן בעיתונות הישראלית והן בעיתונות העולמית, ובעיקר בתקשורת הבריטית. ערוץ ה-BBC אף שידר סרט באורך מלא על אודות הפרשה.

עוד ראוי לציין, כי כחלק מהפרשה, דן בית הדין הצבאי המחוזי בחשיבות ההקפדה על הוראות הפתיחה באש בצה"ל.

כמו כן, גם בית הדין הצבאי המחוזי וגם בית הדין הצבאי לערעורים נדרשו לחומרה בה מתאפיינת אמירת אי-אמת - מסירת ידיעות כוזבות במסגרת תחקיר צבאי חסוי, לפי סעיף 539א לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955. במקרה הנדון, שקרי הנאשם בתחקיר הובילו לכך שהוא הועמד לדין גם בקשר לדבריו במסגרת התחקיר, שהוצגו בפני בית הדין במלואם.

בדברי השופטים הודגש, כי "המערער [הטיל] דופי באמינותו של צה"ל, במהימנות מפקדיו ובאמיתות התחקירים המבצעיים", ובכך הובהרה חשיבות מסירת האמת לבדה במסגרת תחקירים צבאיים.

מדוע בחרתי בנושא?

כסניגורית צבאית בראשית דרכה בפרקליטות הצבאית, ישנה בעיניי חשיבות רבה לזכויות חשודים בחקירה, זאת גם נוכח חשדות ואישומים בעבירות חמורות, מהסוג שבהן נאשם סמל הייב.

חשיבות זו עולה מדרגה במיוחד בצבא, לאור העובדה שמרבית הנחקרים בחקירות המשטרה הצבאית הם חיילים צעירים, בגילאי 18 – 21. מרבית החיילים עודם נשענים על הוריהם וטרם החלו את חייהם "הבוגרים", ושיקול דעתם לעיתים שגוי, בהתאמה לגילם ולבגרותם. נוסף לכך, מרבית הצעירים אינם מכירים את הזכויות המגיעות להם על פי חוק, ולא מודעים לחומרתם של הליכים פליליים הנערכים בעניינם.

לצד האמור, אני רואה חשיבות גדולה בהקפדה על ערך חיי האדם ועל ערכי טוהר הנשק והמשמעת בצבא. חיילי צה"ל מבצעים, כאז כן היום, פעולות ביטחון שוטף שונות, לרבות אבטחה ושמירה צבאית באזורים מאוכלסים. עובדה זו מעמידה את הלוחמים בפני אתגרים לא פשוטים, בהתמודדות עם אוכלוסייה אזרחית, ויחד עם אתגרים אלו - אין לקבל תופעות של עבריינות וחריגה מההוראות המחייבות בקשר לפעילות זו.

במקרה זה נדרשה תגובה חריפה בכל הנוגע לאמות המידה ולהקפדה על ערכי צה"ל, במיוחד נוכח מעשים שתוצאתם מותו של אדם. המקרה הדגים את חשיבותה ואת נחרצותה של אכיפת הדין ביחס לאירועים מבצעיים.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- ע/96/05 טור' תייסיר והייב נ' התובע הצבאי הראשי (פורסם במאגר "נבו", 10 באוגוסט 2006);
- דר/10/04 התובע הצבאי הראשי נ' סמל תייסיר והייב;
- דר/7/04 התובע הצבאי הראשי נ' טור' עימאד עטאונה;
- סקירה חדשותית על אודות קיצור עונשו של הנאשם – "הבריטים יזעמו? החייל שהרג פעיל ברפיח משוחרר" באתר Ynet [קישור: <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3921928,00.html>];
- הסרט "The Shooting Of Thomas Hurndal" מאת רואן ג'ופה [קישור: https://www.youtube.com/watch?v=FMah6_rVQ5o].